

ЧЕРНАТА КУТИЯ
НИСКО ПРЕЛИТАЩИ КУЧЕТА

© Алек Попов, *автор*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2021

ISBN: 978-954-28-3735-0

АЛЕК ПОПОВ

**ЧЕРНАТА
КУТИЯ**

 ciela

*...естественият ред на нещата
може да изплува само от хаотичния безпорядък
на множество случайни събития.*

Питър Бернщайн, „Срещу
боговете: невероятната история
на риска“

ПРОЛОГ

Не мога да повярвам, че баща ми се намира в тази черна пластмасова кутия, току-що донесена от митницата. Няма начин. Кутията е сложена върху масата в хола и погледите на всички са вперени в нея. Пълен потрес! Не знам какво точно са очаквали. Кутия като кутия. Амбалаж. Повдигам я, доста е тежичка. От ъгълчето се посипва черен прах. Прахът на баща ми, предполагам. Обирам го с пръст, помириствам го; изкушавам се да го близна, ала усещам, че ме зяпат с нарастващо неодобрение. Върху капака с малки букви е написано името на баща ми.

Хрумва ми, че може да бъде всякакво друго име...

После всички внезапно се разтичат, застилат покривка, изнамират снимка на починалия, нареждат цветя, палят свещ, слагат бонбони и малкият домашен олтар е готов. Впоследствие са добавени нови вещи: икона, кръст, книгите на татко, някакъв диплом, медал. Баба ми държи да се подчертае общественото положение на баща ми. Майка шета наоколо, привидно делова, съсредоточена в детайлите, но всъщност се рее нейде в отвъдното. Опитва се да надзърне през гъстата мъгла, която разделя живите от умрелите... Започват да идват хора: гледат черната кутия и клатят глава. Всичко е толкова неочаквано. Довчера са пиели заедно, днеска го няма.

Смъртта на баща ми е шокираща по много причини. Първо, той е твърде млад, едва петдесетгодишен. Второ, надарен с брилянтен ум, който сега изглежда безвъзвратно изгубен за науката. Трето, нещастieto се случва на пичка си лелина, в Америка, което ни кара да се чувстваме още по-безпомощни. Четвърто, никой не знае как точно е станало, което обгръща инцидента със зловещ ореол и дава храна за всякакви нелепи

слухове. Пето, тези събития по принцип са си трагични. Шесто, вероятно има още куп причини, за които в момента изобщо не се сещам.

Изминала е почти година от падането на комунизма.

Винаги съм смятал, че нещо подобно ще го сполети рано или късно, ако продължава по този начин... Имам предвид баща ми с неговото поркане. Той обаче продължаваше като за световно, така че не ни оставаше друго, освен да стискаме палци. Нямам идея какво се опитваше да докаже през останалото време. Всички тези интегрални алгоритми и теореми, дето ги бълваше – нищичко не отбихах от тях. Точните науки никога не са ме влечели. В гимназията бях отчайващо слаб по математика. Не мога да кажа, че той ми помагаше особено. По-скоро ме жалеше... Аз също го жалех, че е принуден да се занимава с тази неблагоприятна материя. Защото по някакъв парадоксален начин аз, който бях толкова слаб, и той, който беше толкова можещ, се намирахме в еднакво положение. Няма значение колко дълго е едно уравнение, когато не можеш да го решиш. Разликата бе, че на мен не ми дремеше, докато за него беше въпрос на живот и смърт. Шибаните интегрални приличат на рибарски кукички. Налапаш ли ги – край. Чудя се кой ли ги пуска тия въдици, за да лови шараните в локвата, наречена наука?

Ето че се домъква и брат ми Недко, праметнал безформенна пощаджийска чанта през рамо. Миналата година не успя да влезе в университета и по силата на някакъв тъп закон трябва да се труди шест месеца, за да кандидатства отново. Държавата се грижи младите хора да не се шляят без работа. Подозирам, че това ще се промени в най-скоро време. Засега обаче няма друг избор. Викам му:

– Имаме колет от Америка.

Недко премигва стъписано, после съзира черната кутия и по лицето му пробягва гузна усмивка. Работата в пощата го е направила циничен: чантата му прелива от писма, вестници

и списания, които, обзалагам се, няма скоро да достигнат до адресатите си. По нещастно стечение на обстоятелствата той отговаря за нашия район и тъкмо това е причината да получим известието за печалния колет с две седмици закъснение.

Недко се опитва да ми се подмаже, като ми тика последния брой на „Огонек“, прогресивното съветско списание, което редовно публикува смразяващи кръвта разкрития. Сега обаче не ми е до пикантерии със сталински привкус. Гледам кутията и си мисля: как, по дяволите, ще разбере дали вътре е прахът на баща ми, или на някакъв скитник? Няма никакъв начин! Споделям подозренията си с брат си, той повдига рамене.

– Откъде ти хрумват подобни шуротии?

Откъде ли? Не се изисква особено въображение, за да си го представиш. Но той сякаш няма никакво. Пренасянето на трупа от САЩ до България би струвало към две хиляди долара – сума, която определено не можем да си позволим. Застрахователната компания се ослушва. Университетът се стиска. Българското посолство също отказва да се бръкне за репатрирането, така че единственият изход е кремацията. Тъй като баща ми е атеист, предполага се, че не би имал нищо против. Прахът му пътува като обикновен колет.

Колет от Америка.

– Каза го вече – мръщи се брат ми.

– Има такъв разказ – продължавам. – От Светослав Минков.

Разказът е публикуван в сатиричен сборник от петдесетте години на XX век, разобличаващ буржоазните ценности. Семейство еснафи имат роднини в Щатите, които редовно им пращат колети. Задокеанските стоки предизвикват неописуем възторг и дават поводи за безкрайни хвалби и коментари от сорта колко велик е Западът и колко скапана е родната лека инду-

стрия. Веднъж обаче се получава необичайна пратка. Колетът съдържа запечатана метална кутия без надпис. Когато я отварят, откриват вътре мистериозен сив прах. Сядат да умуват: що е това и за какво служи? Най-сетне бащата се престашава и сипва една лъжичка в кафето си. Ефектът е тонизиращ и те решават, че става въпрос за някакъв витамин. Започват да го пият на закуска, като му измислят междуременно и куп други битови приложения. Когато чудодейната помада привършва, решават да пишат на роднините си да им изпратят още. Тогава обаче получават писмо. То е трябвало да пристигне заедно с колета, но очевидно е попаднало в чантата на някой като брат ми... Роднините ги известяват, че леля им е починала и изпращат праха ѝ, за да бъде погребан в България. Оттогава семейството престанало да хвали толкова Запада.

– Хитро – вика брат ми.

Когато някой самолет катастрофира, всички се втурват да търсят черната му кутия. Там се пазят данни за навигацията, техническото състояние на системите, разговорите на екипажа, заповедите на командира и така нататък. Устройството, наречено още *flight recorder*, позволява да се възстановят събитията на борда преди катастрофата и да се разберат причините за нея. Черната кутия на баща ми не съдържа нищо подобно: цялата информация е изличена, превърната на пепел. Изведнъж си давам сметка, че почти не съм го познавал. Не разбирах работата му. Презирах пиенето му. Треперех от гнева му. Радвах се, когато заминава. Страхувах се, че може да не се върне – както и стана.

Един спомен се изплъзва от паметта ми като пощенска картичка от оня свят. Широка плажна ивица; от едната страна се редят хотели и палми, от другата плиска Атлантическият океан, мътен и заплашителен. В небето плува рекламен цепелин и развява огромен надпис „Мъртъл Бийч“. Намираме се в Америка, а годината трябва да е 1986. Тогава баща ми замина да преподава

два семестъра в Университета на Южна Каролина и държавата великодушно му разреши да вземе семейството си. Бях студент трети курс и живо се интересувах няма ли начин да останем. По-скоро заради принципа, не че толкова ми харесваше... Баща ми не беше склонен. Говорим за това на плажа. Единственият сериозен разговор, който някога сме провели. Не си спомням точно думите му. Прибоят изяжда по-голямата част от тях. Майка ми и брат ми вървят далеч пред нас. Съзерцавам сенките ни, които препускат редом една до друга по пясъка. Той е възпълен едър мъжага с голяма глава, остригана късо. Коланът му минава през средата на корема, което ми се струва малко смешно. Аз съм кльошав, с рунтава безформена прическа. Панталоните ми висят ниско под кръста, на границата на приличието. Преди два дни съм видял по MTV вокала на „Аеросмит“ да се носи по този начин и го намирам твърде шик. Баща ми се опитва да ми обясни защо не иска да останем в Америка. Не че не можем или че не му било хрумвало, но има неща, които са по-важни от пълните магазини. Уважението например... Човек трябва да си тежи на мястото, докато имигрантът ще си остане завинаги имигрант. Дори тук, в Америка. Сега го възприемат като равен, но рече ли да остане, отношението към него ще се промени. Знам, че е сложно, слага ръка на рамото ми. (Или не слага, не помня вече.) Аргументите му достигат до мозъка ми в крайно фрагментарен вид. Всъщност не ми пука толкова дали ще останем. Най-важното е да имаш повече от един избор, продължава той. Да можеш да казваш „не“. Един имигрант не може да казва „не“. После говори за учениците си в България – момчетата, както ги нарича. Нямало да бъде същото без тях... Естествено, винаги можел да се оправдае с режима и всички щели го разберат. Отношенията му с комунистите никога не са били лесни. Но нали *въпреки* режима е постигнал всичко, което е в момента, и това прави успеха му още по-истински?! Пък и режимите се променят... Чувам го да споменава името на съветския лидер Горбачов, но цялото ми внимание е погълнато от някакво момиче с обича на пъпа. За пръв път виждам подоб-

но чудо. Халката блести ослепително върху облото ѝ коремче. Челостта ми пада до коленете.

Усещам, че се връщам 100 000 години назад в еволюцията. Какъв Горбачов, каква перестройка!...

Баща ми не забелязва нищо.

Мисля си, да беше видял онази обица, човече, сега може би щеше да си другаде, а не в шибаната кутия. Животът не е само интеграл, хипотенузи и водка. Обаче вече е късно да му наливам разум на баща ми. Късно е да го опознавам. Една бира дори не можем да изпием заедно! Каквото било – било. Защото той си е в кутията, разположил се е като пет пари в кесия и не му дреме за нищо. Имам предвид – праха му. За душата не знам; може би си скита из Америка, възседнала невидим „Харли Дейвидсън“, и вие от радост:

– Измъкнах се! *Fuck! Fuck! Fuck!*

Ние обаче оставаме – в буквален и в преносен смисъл. Като капак на всичко застрахователната компания отказва да изплати застраховката му. Настояват за ДНК експертиза. Но трупът вече е кремиран. Мръсниците са си направили сметката, че сме далеч и не можем да предприемем практически нищо. Губим към сто хиляди долара.

Това се случи преди петнайсет години.